

На конкурс

Автор: Борщевська Катерина Михайлівна

□

**ВІННИЦЬКА МІСЬКА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ**

**ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №19
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

Матеріали

***учасника міського туру
конкурсу***

«Учитель року –

2015»»

НОМІНАЦІЯ «Правознавство»

**Борщевської Катерини
Михайлівни**

Вінниця 2014 р.

З М І С Т

1. Особиста заява на участь у міському турі Всеукраїнського конкурсу «Учитель року-2015»
2. Висновок про педагогічну та методичну діяльність учителя 3
3. Інформаційна картка учасника конкурсу «Учитель року - 2015» 5
4. Узагальнення досвіду роботи 8
5. Презентація «Педагогічне кредо» 20
6. Додатки 29
  - 6.1. Фотографії
  - 6.2. Матеріали з досвіду роботи

УКРАЇНА

ВІННИЦЬКА МІСЬКА РАДА

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №19

вул. С. Наливайка, 17, м. Вінниця, 21003, тел. 0 (432) 67-51-00,

e-mail: sch19vmr@gmail.com Код ЄДРПОУ 26235447

ВИСНОВОК

шкільного методичного об'єднання

учителів суспільно-гуманітарного циклу

про педагогічну та методичну діяльність

учителя історії та правознавства

закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №19

Вінницької міської ради»,
учасника міського туру конкурсу
«Учитель року - 2015»
(номінація «Правознавство»)

Борщевської Катерини Михайлівни

Борщевська Катерина Михайлівна працює на посаді учителя історії та правознавства закладу з 1995 року. Вищу освіту отримала у Вінницькому державному педагогічному інституті у 1995 році. Борщевська Катерина Михайлівна має кваліфікаційну категорію «спеціаліст першої категорії». У 2014 році пройшла курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі ВОІПОПП (свідоцтво №14465 від 14.02.2014 р.).

Виявляє високий рівень професіоналізму, ініціативи, творчості, досконало володіє ефективними формами і методами організації навчально-виховного процесу. Працюючи над проблемою «Використання педагогічних технологій при викладанні громадянознавчих курсів», впроваджує на уроках сучасні педагогічні технології навчання та виховання школярів, вивчає досвід учителів міста, області з даної проблеми, багато працює з фаховою літературою. Систематично працює над підвищенням свого фахового рівня. Володіє ІКТ, користується мережею Інтернет, на уроках використовує ТЗН.

Катерина Михайлівна забезпечує успішне формування системи знань школярів, цікаво подає навчальний матеріал, активізує учнів, пробуджуючи в них інтерес до предметів, уміло варіює форми і методи навчання. Веде постійний пошук нових прийомів переконливого впливу на учнів й передбачає їх можливе використання в спілкуванні. Виховує вміння толерантно ставитися до чужих поглядів. Уміє обґрунтовано користуватись поєднанням методів навчання й виховання, що дає змогу досягти ефективних результатів при оптимальному докладанні розумових, вольових та емоційних зусиль учителя та учнів.

Катерина Михайлівна забезпечує умови для засвоєння учнями програмного матеріалу на рівні обов'язкових державних вимог, систематично працює над формуванням пізнавального інтересу учнів, при цьому в учнів домінують мотиви досягнення, самоствердження. На уроках створює умови для прийняття школярами особистісно значущих завдань, усвідомлюючи їх значущість як засіб розвитку та самореалізації школярів. Цільові завдання чіткі, зрозумілі дітям, узгоджуються з їхнім суб'єктивним досвідом. У дітей формується ціннісне ставлення до знань. Учитель використовує проблемне навчання, групову роботу, практикує випереджальні завдання, забезпечує особистісно орієнтований підхід, розвивальне навчання. Створює ситуацію вибору, що сприяє розвитку усвідомлених дій учнів, також створює ситуації успіху-позитивного емоційного переживання, радості. Учні хочуть і мають бажання працювати, реалізувати свій творчий потенціал, самоствердитися. Старанно готується до уроків, продумує їх етапи, застосовує інтерактивні технології, ІКТ. Кожен урок забезпечує достатньою кількістю необхідного роздаткового матеріалу.

Користується авторитетом серед батьків, учнів, колег.

Катерина Михайлівна бере активну участь у шкільних та міських методичних заходах, організації гурткової, наукової та пошукової роботи учнів

закладу. Учні під керівництвом Катерини Михайлівни займають призові місця у конкурсах учнівської творчості, беруть активну участь у роботі гуртків «ЮІР», «Підліток і закон», «Молодь майбутнього», міському проекті «Через правову освіту до громадянської компетентності».

Голова шкільного методичного об'єднання
учителів суспільно-гуманітарного циклу

Гончарук І.О.

Директор закладу

Костюк В.М.

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТКА УЧАСНИКА КОНКУРСУ
«УЧИТЕЛЬ РОКУ - 2015»

Фотопортрет
4x6

Борщевська

(Прізвище)

Катерина

(Ім'я)

Михайлівна

(По-батькові)

I. Загальні відомості	
Громадянство України	Громадянка України
Населений пункт	м. Вінниця
Дата народження (день, місяць, рік)	06.12.1970
Місце народження	м. Вінниця
Адреса особистого сайту, блогу та ін., де можна познайомитись з учасником та опублікованими їм матеріалами (якщо є)	http://dorobok.edu.vn.ua/section/view/57
Адреса шкільного сайту в Інтернеті (якщо є)	http://sch19.edu.vn.ua
II. Робота	
Місце роботи (найменування освітнього закладу відповідно до статуту)	Заклад «Загальноосвітня школа I-III ступенів №19 Вінницької міської ради»
Посада	Учитель історії і правознавства
Предмети, які викладає	Історія, правознавство, курс «Людина і світ»
Класне керівництво (у даний час, в якому класі)	Немає
Загальний педагогічний та трудовий стаж (повних років на момент заповнення картки)	Трудовий стаж - 25 років Педагогічний стаж - 19 років
Кваліфікаційна категорія	Спеціаліст першої категорії
Відомості про досягнення учнів	Конкурс учнівської творчості (Номінація - «Історія України та державотворення»). Призери: - 5-А кл., Комар В. (2013/14 н.р., II місце); - 11-А кл., Мельник А. (2012/13 н.р., II місце); - 10-А кл., Мельник А. (2011/12 н.р., III місце); - 9-А кл., Сіденко К., Салтикова Т. (2010/11 н.р., II місце) Всеукраїнська експедиція «Моя Батьківщина - Україна»: 10-А кл., Мельник А. (2011/12 н.р., III місце). Конкурс ЮІР, команда учнів закладу: (2012/13 н.р., II місце).
Відомості про друк у педагогічній пресі	Немає

Почесні звання та нагороди (найменування та дата отримання)	Немає
Місця та строки роботи за останні 10 років	Заклад «Загальноосвітня школа I-III ступенів №19 Вінницької міської ради»
Викладацька діяльність за сумісництвом (місце роботи та посада)	Немає
III. Освіта	
Найменування та рік закінчення професійної освіти	Вінницький педагогічний інститут ім. М. Островського, 1995
Спеціальність, кваліфікація за дипломом	Учитель історії і правознавства
Додаткова професійна освіта за останні три роки (найменування освітніх програм, курсів, стажування і т.п., місця та строки їх отримання)	Немає
Знання іноземної мови (вказати рівень володіння)	Англійська, середній рівень
Вчений ступінь	Немає
Назва дисертаційної роботи (робіт)	Немає
Основні публікації (в т.ч. брошури, книги)	Паризька мирна конференція 1919 року та українське питання
IV. Громадська діяльність	
Участь у роботі громадських організацій (найменування, напрям діяльності, дата вступу)	
Участь у діяльності управлінської (шкільної) ради	
Участь в реалізації районних, обласних, державних проектах (указати статус участі)	Міський проект «Через правову освіту до громадянської компетентності»
V. Дозвілля	
Хобі	Читання літератури з історичної та юридичної тематики
Спортивні захоплення та досягнення	Легка атлетика, КМС
Сценічні таланти	Немає
VI. Контакти	
Робоча адреса з поштовим індексом	
Домашня адреса з індексом	
Робочий телефон з міжміським кодом	
Домашній телефон з міжміським кодом	
Мобільний телефон	
Факс з міжміським кодом	
Робоча електронна пошта	sch19vmr@gmail.com
Особиста електронна пошта	
VII. Документи	
Паспорт(серія, №, ким і коли виданий)	
ІПН (індивідуальний податковий номер)	
VIII. Професійні цінності	
Професійне кредо учасника	Я не хочу, щоб діти були пасинками своєї держави. Я хочу, щоб вони були дочками і синами свого народу. Я - дочка свого народу!

Чим приваблює робота в школі	Дає можливість знаходити радість у спілкуванні з дітьми, крокувати в ногу з часом, а головне – не зупинятися на досягнутому.
В чому, за думкою учасника, складається місія переможця Конкурсу «Учитель року»	Учитель – переможець не може бути випадковою людиною, тому це має бути така людина, яка була б абсолютно щасливою в професії, житті. Дітям потрібна світла, небайдужа, яскрава особистість, яка несе радість, добро, захоплена своєю роботою.
ІХ. Додатки	
Добірка кольорових фотографій: - Портрет 9x13 см; - Жанрова (з уроку, позакласного заходу, педагогічної наради та ін.) - Додаткові жанрові фотографії (не більше 5)	Подаються на компакт-диску (або на іншому електронному носії) у форматі JPEG («*.jpg»), 300 точок на дюйм без зменшення оригінального розміру
Цікаві відомості про учасника не розкриті попередніми розділами картки (не більше 500 слів)	Я створюю умови для максимального розвитку здібностей учнів, впроваджую нові системи, форми і методи роботи, постійно шукаю в кожному учневі індивідуальні багатства, намагаюсь працювати своїм особистим стилем, щоб кожен урок не був схожий на інший. Завдання учителя сучасної школи, на мій погляд, – не давати знання, а навчити їх здобувати та застосовувати в житті. Мені б хотілося бачити своїх учнів дієвими, креативними, цікавими людьми.
Авторські статті та розробки учасника, які б він хотів опублікувати в засобах масової інформації	Подаються на комп'ютерному диску (або іншому електронному носії) у форматі DOC («*.doc»), не більше 5-ти.

* Вірність відомостей,

які представлені в інформаційній картці, підтверджую.

Даю дозвіл на внесення інформації в базу даних і використання заявки (крім контактних, паспортних даних та ІПН (індивідуального податкового номеру) в некомерційних цілях для розміщення в Інтернеті, буклетах і періодичних освітніх виданнях з можливістю редакторської обробки.

_____ / Борщевська К.М. /

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

Узагальнення

досвіду роботи

У кожного своя дорога до Храму і своя місія служити в ньому.

Мій Храм – школа.

Я служу дітям.

Я не хочу, щоб діти були пасинками своєї держави. Я хочу, щоб вони були дочками і синами свого народу. Я – дочка свого народу!

Бути вчителем, який любить дітей, але мудрий у своїй любові; який спонукає своїх учнів вивчати те, необхідно в житті; який підбадьорює дитину в

момент помилки, невдач; який сприяє зміненню здоров'я своїх учнів; який підтримує лад, порядок, взаєморозуміння, доброзичливість і любов в дитячому колективі.

Бути вчителем, який допомагає дитині йти власним індивідуальним особистим унікальним шляхом саморозвитку.

«Не можна пізнати дитину, не люблячи, не поважаючи її гідності. Тільки та школа має майбутнє, яка поважає в дитині Людину. Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення у складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється. Прекрасна ризика – повсякчас відкривати в людині нове», – говорив видатний педагог В.О.Сухомлинський.

Я не перестаю захоплюватися творчістю, безмежною любов'ю до дітей цієї людини, чий погляд на навчання і виховання дітей завжди були і будуть актуальними і корисними.

Як побудувати уроки, щоб панувала атмосфера доброзичливості, невимушеності? Як донести можливість учням виявити себе? Як виховати справжню Людину?!

Тема, над якою я працюю: **«Використання педагогічних технологій при викладанні громадянознавчих курсів».**

Основна мета моєї роботи – це створення необхідних умов для формування у школярів суспільної активності та відчуття відповідальності, підготовка їх до вирішення тих проблем, з якими вони зіштовхуються вже зраз і з тими, з якими доведеться зустрітись після закінчення школи.

Щоб виховати компетентних та свідомих громадян, не достатньо лише говорити про демократичні цінності та ідеї. Основою виховання громадянськості є активне залучення молоді до вирішення тих проблем, які стоять перед нашим суспільством. Усвідомлення школярами того, що великі справи починаються із маленьких вчинків (посадженого дерева, очищеного струмка, допомоги ближньому), приводить не лише до конкретних дій, але й до набуття позитивного досвіду громадської співучасті.

Технологія формування індивідуальних особливостей особистості при викладанні громадянознавчих курсів спирається на наступні принципи:

- Принцип гуманізму (означає пріоритетність ідеї прав і свобод людини, творчий розвиток особистості, виховання людської гідності, поваги до приватної власності, розуміння значущості особистісної автономності, співвіднесення освітніх вимог з можливостями та природними здібностями молоді людини)

- Принцип демократичності (означає виховання духу соціальної солідарності, справедливості, вміння конструктивно взаємодіяти із суспільством та приймати рішення, передбачає діалогічний характер освіти, суб'єктно суб'єктні відносини між педагогами і учнями, атмосфера взаємоповаги та довіри у шкільному колективі, учнівське самоврядування, відкритість і зв'язок школи з іншими агентами процесу соціалізації (сім'єю, дитячими і молодіжними громадськими організаціями, засобами масової інформації, церквою, тощо)).

- Принцип зв'язку з практичною діяльністю (передбачає пріоритетність для системи громадянської освіти та виховання у вмінні дій, зорієнтованість учнів на навички соціальної взаємодії, вміння самостійно аналізувати різноманітні ситуації, перш за все, у своєму життєвому середовищі, вміння самостійно приймати відповідальні рішення і діяти у правовому полі).

- Принцип наступності і безперервності (означає поетапне, відповідно до вікових особливостей, розширення інформаційного, виховного, практичного обсягу системи освіти).

- Принцип полікультурності (означає ідею правової рівності національних культур).

У своїй роботі я використовую 5 основних принципів педагогічної техніки:

1. Принцип свободи вибору.

В будь-якій діяльності, навчальній або керівній, де тільки можливо, надаю учню право вибору. Але з використанням з однією важливою умовою – право вибору завжди врівноважується свідомою відповідальністю за свій вибір, наприклад, на уроках даю перелік тем доповідей, рефератів, науково-дослідних робіт, а діти обирають які мають виконати. З задоволенням обґрунтовують свій вибір.

2. Принцип відкритості.

Не тільки давати знання, але й показувати їх межі. Давати учню проблему, вирішення якої лежить за межами курсу, що вивчається.

3. Принцип діяльності.

Засвоєння учнями знань, умінь переважно у формі практичної діяльності. «Єдиний шлях, що веде до знань – це діяльність».

Я є керівником проекту «Через правову освіту до громадянської компетентності». Проект вдало впроваджується в нашій школі, в номінації «святкуємо, відпочиваємо разом». Учнями нашої школи проводяться акції під

час різноманітних свят (виготовляються і роздаються буклети щодо правильного поведження під час урочистостей святкування, проводиться бесіда з мешканцями мікрорайону, з батьками). Це дає змогу людям знати й усвідомлювати свої права й обов'язки, усвідомлювати свою громадську позицію у суспільстві.

4. Принцип зворотного зв'язку.

Регулярно контролювати процес навчання за допомогою розвинутої системи прийомів зворотного зв'язку (настрій учнів, ступінь їх зацікавленості, рівень розуміння).

5. Принцип ідеальності.

Максимально використовую можливості, знання, інтереси самих учнів з метою підвищення результативності і зменшення витрат в процесі навчання. Чим більша активність, самоорганізація учнів, тим вища ідеальність дії, що навчає або керує. Якщо ми грамотно згодимо зміст і форми навчання з можливостями учнів, то вони тоді самі будуть намагатися дізнатися а що ж далі? Узгодимо темп, ритм, складність навчання з можливостями учнів і тоді вони відчують свою успішність і самі захочуть її закріпити. А ще принцип передбачає активну участь учнів в керуванні своїм колективом і тоді вони самі навчають один одного.

Основне завдання вивчення правознавства у школі – підготувати учнів до життя, навчити їх правомірно діяти у реальних життєвих ситуаціях, виховувати обізнаних, розумних, людяних і активних громадян правової демократичної держави. Формування і розвиток громадянської компетентності учнів на уроках правознавства значною мірою залежить від тих форм організації навчальної діяльності, які використовують вчителі в процесі навчання. Беручи до уваги те, що учень як суб'єкт навчання отримує від педагога лише певні орієнтири процесу засвоєння знань, а більшість інформації має добувати сам, тому основу освітнього процесу мають становити інноваційні технології, орієнтовані на діяльність й особисту творчість, життєвий досвід школярів.

Існують такі класифікації форм організації навчальної діяльності:

∅ за дидактичною метою та структурою заняття (урок, лекція, семінар, практикум, лабораторне та практичне заняття, колоквиум, тощо);

∅ за кількістю учасників (індивідуальне, парне, кооперативне, фронтальне);

∅ за місцем навчання (аудиторне, позааудиторне, екстернат).

Кожна із цих форм має свої особливості, які потрібно враховувати, підбираючи ті чи інші способи організації засвоєння знань учасниками

навчального процесу (методи, технології).

Всі форми навчання можна поділити на три групи:

Ø класичні форми уроків (урок-семінар, урок-практикум, урок-екскурсія, урок-зустріч, проблемний урок);

Ø рольові форми уроків (урок-вистава, урок-суд, урок-круглий стіл, урок-прес-конференція, урок-журналістське розслідування);

Ø ігрові форми уроків (урок-вікторина, урок-гра «Що? Де? Коли?», урок-капітал-шоу «Поле чудес», брейн-ринг, урок-КВК).

На сучасному етапі урочна система вдосконалюється новітніми підходами до організації навчання - інтерактивними технологіями, які дають можливість вчителю зробити процес навчання цікавим, різноманітним, ефективним. Інтерактивні уроки можна розглядати як одну із форм активного навчання (слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської від слова *inter* - взаємний і *act* - діяти, таким чином, інтерактивний - здатний до взаємодії, діалогу). За визначенням О. Пометун, сутність інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними.

Характерними ознаками інтерактивного навчання є:

- 1) діалог - основний елемент навчання;
- 2) побудова навчання як розв'язання серії взаємопов'язаних проблемних ситуацій;
- 3) переважно групова робота учнів на уроці;
- 4) опора на учнівський досвід і мінімальне знання з теми;
- 5) відкритість (незавершеність) навчання, відсутність раз і назавжди визначеного рішення;
- 6) співробітництво різних рівнів (вчитель-група, вчитель-учень, учень-група, учень-учень);
- 7) швидкий зворотний зв'язок - учень бачить реакцію вчителя, може проконсультуватися в будь-який момент навчання;
- 8) емоційне піднесення, розкутість.

«Технологія» - наука про майстерність. Ця майстерність досягається за допомогою методів. Метод - шлях досягнення.

Я використовую наступні методи:

1. **Робота в малих групах.**

Дає учням змогу набути навичок, необхідних для спілкування та співпраці

(співробітництва), стимулює роботу командою. Ідеї, що продукуються в групі, допомагають учасникам бути корисними один одному. Висловлення думок допомагає їм відчувати власні можливості та зміцнити їх.

2. **Робота в парах.**

Однією з форм роботи в малих групах є робота в парах. Учням ставиться запитання для дискусії або гіпотетичної ситуації після пояснення запитання, або фактів наведених у ситуації пропонується декілька хвилин для обдумування можливих відповідей, або самостійних рішень. Кожна пара обмінюється своїми ідеями й аргументами з усім класом, що допомагає провести дискусію.

3. **«Мозковий штурм».**

Мозковий штурм – це ефективний і добре відомий інтерактивний метод колективного обговорення. Він спонукає учнів розвивати уяву і творчість, відверто висловлювати думки, знаходити кілька рішень конкретної проблеми. У класі можна повісити таких плакат «кажіть усе, що спадає вам на думку, не обговорюйте й не критикуйте висловлювань інших», «можна повторювати ідеї запропоновані будь ким», «розширюйте запропоновані ідеї».

4. **Вирішення проблем**

Вирішення дилем (тобто суперечливих запитань) можна розв'язувати застосувавши метод «вирішення проблем у декілька етапів»:

1) Аналіз проблеми - Що трапилось? Чому? Хто учасники ситуацій пов'язаних із проблемою? Хто може бути зацікавлений у її вирішенні? Якої інформації мені бракує і де її можна тримати?

2) Пошук шляху вирішення проблеми.

3) Вибір способу вирішення.

5. **Симуляційні ігри (симуляції).**

Це створені вчителем ситуації, під час яких учні у спрощеному вигляді копіюють процеси, що відбуваються у справжньому суспільному, економічному і політичному житті. Отже, симуляції є «мініатюрною» версією реальності.

6. **Займи власну позицію.**

Цей метод корисний при проведенні в класі дискусії щодо суперечливої теми.

7. **Метод «Прес».**

Використовують у випадках, коли виникають спірні питання, а також при проведенні вправ, де потрібно обрати певну позицію щодо обговорюваної суспільної проблеми.

8. Мікрофон.

Метод «мікрофон» дає змогу кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

9. Розігрування ситуації за ролями.

Метою розігрування конкретної життєвої ситуації за ролями є визначення учнями власного ставлення до неї, набуття ними досвіду шляхом гри, подальший розвиток уяви й навичок критичного мислення, сприяння висловлювання суджень та думок, виховання здатності знаходити і розглядати альтернативні можливості дій, співчувати іншим.

10. Аналіз ситуацій.

Одним із методів роботи на уроках є аналіз ситуацій, випадку з життя (так званий сазе-метод).

11. Аналіз джерел.

На уроках з громадянської освіти учні аналізують: нормативні акти, що діють в Україні та інших країнах (конституції, закони, статuti, тощо), статті з преси, інформацію з радіо і телебачення, статистичні дані, історичні джерела, художню літературу. Хоча метод належить до традиційних, він надзвичайно важливий. При аналізі фрагментів нормативних актів метою є не лише розвиток уміння розуміти складні юридичні тексти, а й здатності до самостійного пошуку інформації, необхідної при вирішенні різноманітних проблем (наприклад, на уроці присвяченому вивченню прав людини та громадянина учні самостійно аналізують текст конституції України, обговорюючи діяльність шкільного самоврядування, використовують відповідні параграфи закону про освіту). Використовуючи статті з преси та інших джерел, знайомлячись зі статистичними даними, вони опановують навички пошуку й вибору інформації, критичного аналізу її, дізнаються як оцінювати її достовірність. Під час читання історичних джерел важливу роль відіграє усвідомлення історичного контексту – учні аналізують специфіку конкретної доби, політичної ситуації, за якою був створений певний текст, а також погляди його автора.

12. Ділові листи і звернення до різних установ.

Уміння писати листи і звернення до різноманітних установ стане в пригоді кожному громадянину.

13. Дискусія.

Дає чудову нагоду виявити різні позиції щодо певної проблеми або стосовно спірного питання.

14. **Коло ідей.**

Цей метод залучає всіх учнів до дискусії. Він добрий, коли відбувається загальнокласове обговорення питання або виступають доповідачі з різних малих груп.

15. **« Акваріум».**

Показове обговорення проблеми однієї з груп та подальше обговорення рештою.

16. **Медіація** - процедура розв'язання конфлікту.

Беручи активну участь у пошуку рішень учні визначають проблему, виробляють і підтверджують свої позиції, висловлюють власні точки дозу, знаходять потенційні нові рішення і доходять згоди. Все це необхідні навички громадян.

17. **Прийоми, пов'язані з ІКТ-технологіями.**

- Робота з певними програмами (PowerPoint - для створення презентацій, текстові редактори Word, Excel - для текстів).
- Створення презентацій.

18. **Прийоми, пов'язані з проектними технологіями.**

- Дослідницька діяльність.
- Захист проекту.

Всі ці методи допомагають при проведенні позакласної роботи: діяльність гуртків «ЮІР», «Підліток і закон», «Молодь майбутнього». Розглядаються питання пов'язані з історичним минулим нашої держави, висвітлюються події сивої давнини, але разом з тим дається оцінка подіям сьогодення. Учнями гуртків проводиться робота у пошуку людей, які працювали в німецьких таборах, були невільниками під час Великої Вітчизняної війни, «пройшли Афган», проводилась пошукова робота людей, які пережили голодомор 1932-1933 років. Учні закладу взяли участь у міському проекті «Через правову освіту до громадянської компетентності».

Своїми уроками я намагаюсь пробудити творчість, яка є потужним імпульсом в розвитку дитини. Мене тішать живі роботи моїх учнів, в яких є бажання осмислити світ по іншому. Результатом моєї роботи має бути вміння учнів правильно висловлювати власні думки, погляди на майбутнє, займати

чітку життєву і громадянську позицію.

В основі моєї роботи лежать ідеї педагогіки співпраці, важливе місце в якій займають відносини «учитель-учень».

У своїй навчальній діяльності я прагну створювати на уроках атмосферу доброзичливості, відкритості, успіху, творчості, навчити дітей вчитися. Для цього сприяю активізації навчальної діяльності всього класу, формую в учнів необхідні навички колективної роботи. Під час проведення багатьох уроків використовується робота в парах та групова робота учнів, проведення ділових ігор, дискусій, аналіз нормативних актів, застосування «мозкового штурму».

На початку або наприкінці вивчення теми уроку з метою з'ясування думок учнів з приводу вивченої проблеми, а також розкриття їхнього ставлення до неї, я застосовую метод «Мікрофон». Цей метод дає можливість кожному, по черзі, швидко відповісти на запитання або висловити свою думку. В результаті застосування цього методу учні швидко залучаються до роботи, а наприкінці уроку підбивають підсумки та ще раз закріплюють вивчені поняття.

Для кращого засвоєння учнями правових знань застосовую міжпредметні зв'язки з історією, літературою.

Дуже важливими є ефективно використання часу, інтенсифікація уроку. Тому застосовую запис плану уроку, роздаткові картки, кросворди, бліцопитування, розв'язування правових рівнянь, опорні конспекти тощо.

Досить важливим методом емоційного стимулювання навчання. Полягає він у створенні а навчальному процесі ситуації зацікавленості. Значну роль у цьому методі відіграє ефект здивування.

Якщо на початку уроку після формулювання теми і завдань спитати учнів: «Чого ви чекаєте від сьогоднішнього уроку?», а відповіді записати на дошці, щоб вони були перед очима впродовж всього уроку, можна з упевненістю сказати, що це зацікавить всіх. В ході уроку багато хто буде звіряти очікування з дійсністю. Наприкінці уроку пропоную бажаним проаналізувати очікування: чи виправдалися вони? Якщо ні, то чому? Чи не виявилася реальність кращою?

Значну увагу приділяю роботі з формування нових понять, розширення і закріплення на новому рівні раніше відомих. Процес цей досить складний. Кожне поняття і термін вимагає пояснення. Спочатку я створюю фактичну базу, тобто описую та пояснюю певне явище, потім узагальнюю, даю формулювання поняття, показую, в яких навчальних і практичних ситуаціях необхідно застосовувати ці знання. Намагаюсь уникати ситуацій, коли учні приймають другорядні ознаки понять за основні, визначальні. Тому буквально на кожне поняття я наводжу підготовлений приклад. Використання структурно-логічних схем, на мій погляд, може сприяти кращому засвоєнню тих

термінів і понять, які, по-перше, є наріжними в курсі «Основи правознавства», а по-друге, формують перше враження про предмет.

На уроках аналізую різноманітні правові ситуації або задачі. Саме це сприяє виробленню практичних умінь і навчає дітей застосовувати набуті знання для аналізу реальних ситуацій. Учні можна запропонувати проаналізувати певні життєві ситуації, поведінку в школі, приклади з преси. Таку роботу можна організувати різними способами на етапах актуалізації знань, умінь учнів, закріплення нових знань та вмінь.

Важливою складовою власної роботи я вважаю диференціацію та індивідуалізацію навчання, які найповніше забезпечують творчий розвиток кожного учня. Прагну будувати кожен урок так, щоб і найслабший учень міг опанувати бодай мінімум знань.

Досвід роботи в школі свідчить, що застосування різноманітних форм і методів навчання в процесі викладання правознавства не тільки підвищує якість знань учнів, а й справляє величезний виховний вплив. Використання інтерактивних методів на уроках правознавства має бути доцільним, тобто не на кожному уроці, а тільки там, де в цьому виникає потреба. Під час вивчення правознавства не слід забувати чи ігнорувати «класичні» методи навчання, зокрема пояснювально-ілюстративні форми роботи з поняттями та інші. В усьому слід дотримуватися «золотої середини». Останнім часом дуже модним стало захоплення інтерактивними методами під час викладання практично всіх предметів без урахування обсягу матеріалу, його складності, понятійної системи. Слід пам'ятати, що основною на уроці була залишається роль учителя та навчально-виховна робота, а потім уже мають застосовуватися ті форми і методи роботи, за допомогою яких він може підвищити ефективність навчання і проаналізувати пізнавальну діяльність учнів, на його вибір.

У позаурочній та позакласній гуртковій роботі я практикую проведення бесід «за круглим столом» за участю представників правоохоронних органів, депутатів органів місцевого самоврядування, диспутів, інтелектуально-розважальних ігор на правові теми: «Історія української державності», «Знаймо Конституцію», «Наші права», «Закон і ми» тощо.

Вся моя робота будується на двох принципових положеннях:

1. Завжди бути налаштованою на сприйняття психологічного стану учня і вчасно прийти йому на допомогу, поважати думку учня, створюючи тим самим умови для його самореалізації, підтримувати впевненість у власних силах, порівнювати успіхи учня тільки з його власними минулими досягненнями, а не з досягненнями інших, нерозуміння – шлях до розуміння, помилка – теж результат діяльності, налаштовувати по можливості на майбутнє в кінці року.

2. Ніколи не бути байдужою до долі учнів, не допускати відчуття зверхності вчителя над дітьми, одного учня над іншими, не залишати учня у стані безвиході.

Уроки історії, правознавства, курсів громадянської освіти, на мою думку – це уроки Духовності, котрі покликані пробудити потаємні куточки дитячої душі. А сам головне для вчителя це любов, любов до своєї справи, до дітей!